

REDACTIONEEL

OVER TAAL, CULTUUR EN ONTVOOGDING

Er is iets vreemds aan de hand met onze cultuur. Of althans met één van haar instrumenten : de taal. Niet alleen werd zij ons ontnomen door een vroegtijdige codificatie naar Noordnederlands model, maar bovendien wordt haar bestaan bedreigd door afnemend gebruik en toenemende voorkeur voor anderstaligheid. Dat is een merkwaardige vaststelling wanneer we de retoriek van 100 jaar Vlaamse Beweging overschouwen. De Vlaming is nog steeds beter af indien hij vooral een andere taal beheerst en indien hij zijn taal naar Haagse snit modelleert.

De talen die ons omringen kunnen bogen op een stevige historische continuïteit. Zij zijn het produkt van zeer verscheiden organisatievormen die de maatschappijen waarin zij worden gesproken in de loop der tijden aannamen. Het produkt ook van zeer verschillende sociale klassen. Hun gedaante van "nationale taal" verwierven zij in de 19de eeuw, toen de burgerij haar hegemonie vestigde door de strijd aan te binden met alle zgn. "dialecten". De consolidatie van nationale staten ging hand in hand met de consolidatie van een nationale taal waarin de burgerij haar ideologie verbreidde. Zij zijn vaak "dood" in de zin dat er nog weinig verandering komt in hun woordenschat en dat hun grammatica "vast ligt". Hun codificatie was niet alleen een technisch, maar ook een politiek project en het is daarom bijna vanzelfsprekend dat onderdrukte volkslagen, waar ook in Europa en elders op de wereld, hun opstand tegen het centrale gezag ook in de vorm van een regionale taalidentiteit profileren. Dat ligt niet anders voor Vlaanderen. De Belgische én burgerlijke taal was het Frans, de taalbreuk was een klassebreuk, een uitgesproken politieke zaak. De Belgische burgerij koos voor een vreemde taal,

waardoor haar emancipatie tegelijk een uitdrukkelijke breuk met de taal en de cultuur van de Vlaamse volkslagen verwerkelijkte. "Verburgerlijking" was verfransing, de burgerlijke cultuur was een anderstalige cultuur en ongetwijfeld hebben velen gemeend dat de burgerlijke hegemonie het Vlaams finaal zou kunnen uitroeien, als een archaisch plattelandsdialect. Vlamingen hebben hun taal heroverd op de burgerij, tegen het streven om een Belgische burgerlijke hegemonie te vestigen in. Het Vlaams wordt nog niet zo lang (terug)gesproken, zeker niet door leidendes Vlaamse kringen. De codificatie van onze taal is dan ook uitgedraaid op een overwinning van het Noordnederlands, dat meer ontwikkeld/regelvast was en een steviger inplanting had. Nederlanders menen dan ook dat Vlamingen "hun" taal slecht spreken, fouten maken. Dat is - voor wat de grammatica betreft - wellicht vaak terecht, maar niet altijd; terwijl het voor wat de woordenschat betreft een regelrechte verarming heeft ingeluid. Ik kan daar pisnijdig om worden, om die kleinering waarop vele typisch Vlaamse woorden of uitdrukkingen in de Nederlandstalige cultuur-"gemeenschap" worden onthaald. Om maar één voorbeeld te noemen: waarom zou "uitbaten" geen, maar "exploiteren" wél Nederlands mogen heten? Vlamingen konden tenminste nog onderscheid maken tussen uitbaten en uitbuiten, maar in het "erkende" Nederlands mag dat niet. Zou dit toeval zijn?

Net als overal elders is de Vlaamse cultuurgemeenschap een zijgende cultuur aan het worden, een cultuur van de beeldtaal die het gesproken en geschreven woord vervangt. Maar anders dan in overige culturen gebeurt dit alvorens Vlaanderen heeft leren spreken, haar eigenheid en opstand heeft leren onder woorden brengen. Vooraleer taalvaardigheid en communicatieve bekwaamheid een vanzelfsprekend kenmerk zouden zijn geworden van haar talig handelen werd zij met een culturele praktijk geconfronteerd waarin de rol van het woord "zienderogen" - om een toepasselijke metafoor te gebruiken - afneemt. Het is een dooddoener te stellen dat Vlamingen in hun gesprekken met Nederlanders overdonderd worden en in gezelschap snel hun idioom aan dat Nederlandse Nederlands aanpassen. Het is een dooddoener nog eens te herhalen hoe schril het contrast is tussen wat Vlamingen er wat taalvaardigheid betreft van terecht brengen in verhouding tot hun Franse, Nederlandse of Duitse

collega's. Maar het is vast waar. Zijn Vlamingen zwijgzamer omdat ze er gewend aan zijn te luisteren? Voorzichtiger met hun woorden, omdat ze er de gevolgen niet van overzien? Trager reagerend omdat ze steeds aan vertalen toe zijn? Ik hoed me voor verregaande speculaties hieromtrent. Maar het is alvast onloochenbaar dat taalvaardigheid bij ons nog steeds weinig hoog staat aangeschreven, terwijl omgekeerd het (slecht) beheersen van een andere taal hoge toppen scheert.

In het academische milieu moet men (slecht)Engels schrijven om verderop te raken en moet men de aandacht trekken van buitenlandse (en dat is niet hetzelfde als gezaghebbende) collega's om erkenning te verwerven. Het vormt zelfs een basisvoorwaarde tot promotie bij zekere wetenschappelijke instellingen. Kan men zich van een Franse wetenschappelijke instelling indenken dat zij haar oordeel over de competentie van een kandidaat zou laten hangen van diens buitenlandse geloofsbrieven? Dat zij haar eigen cultuur en taal beleidsmatig een marginale, tweede- of derderangrol toekent? Welnu, in Vlaanderen kan dit. Net zoals de Vlaamse "Executieve" – van mooi Nederlands gesproken! – zonder enige schroom en zonder merkbaar protest her en der engelstalige initiatieven – cfr. "Flanders' Technology" – neerpoot, die bedelen om internationale erkenning door de eigen taal gewoon te verloochenen, wordt in de academische wereld vaak uitsluitend op dat buitenland gemikt. Voor ganse vakgebieden bestaat er eenvoudig niet eens een nederlandstalig tijdschrift meer en sinds men in Vlaanderen een doctoraat ook in een andere taal mag verdedigen is het noch voor Vlamingen, noch voor buitenlanders interessant in het Nederlands wetenschap te bedrijven. Daar ontbreekt gewoon iedere stimulus voor. Nederlandstalige tijdschriften worden per definitie niet als "internationale tijdschriften" opgevat, spelen geen rol in het internationale intellectuele debat, mede ook omdat er op dit vlak nooit een werkelijk beleid is gevoerd. Dat leidt cultureel tot een stelselmatige brain drain, ook indien de betrokkenen in Vlaanderen blijven werken. Hun werkelijk vernieuwend werk wordt in een andere taal en in buitenlandse tijdschriften gepubliceerd, terwijl ze vaak geen enkele inspanning meer (moeten) doen om ook een culturele rol in Vlaanderen te spelen. Waardering van een select gezelschap anderstalige geestesgenoten wordt voldoende geacht en hoger aangeschreven. Dat heeft tot gevolg dat intellec-

tuelen in Vlaanderen niet dezelfde rol kunnen of willen spelen als in Frankrijk, waar hen van oudsher een cultuurscheppende en m.n. taalscheppende opdracht werd toebedeeld. In Vlaanderen is de kloof tussen wetenschappelijk en literair of populair taalgebruik tegelijk een kloof tussen anderstaligheid en Vlaamstaligheid, die leidt tot de reproductie van nieuwe maatschappelijke tegenstellingen. De wetenschappelijke taal is dubbel vervreemd van het literair en populair taalgebruik, én wegens haar inherente moeilijkheidsgraad én wegens haar anderstaligheid. De rol van het Latijn wordt in Vlaanderen vandaag overgenomen door het Engels en schept een evengrote (bedoelde?) culturele barrière tussen intellectuelen en bevolking.

Men begrijpe dit niet verkeerd. Ik heb geen enkel bezwaar tegen een toenemende participatie aan de internationale wetenschappelijke cultuur, die nu eenmaal voornamelijk engelstalig geworden is. Integendeel, het is een kwaliteit van de Vlaamse intellectueel dat hij ertoe in staat is, over de grenzen van de eigen taalcultuur heen te denken. Mijn bezwaren beginnen waar ieder beleid ontbreekt om de in Vlaanderen aldus gecreëerde culturele kloof te overbruggen. Het is niet omdat vele Vlamingen vele talen onder de knie hebben dat een vertaalbeleid niet op zijn plaats zou zijn. Dat wijst op een wijdverbreid gebrek aan zelfrespect en zelfvertrouwen, indien niet op een minachting voor de eigen cultuur. Vlaanderen meesmuilt om de groteske stijl waarin Mitterrand, in het spoor van De Gaulle, het initiatief nam vertegenwoordigers van de Franse internationale gemeenschap bijeen te brengen om maatregelen te nemen die de Franse taal tegen toenemende anglicismen kunnen behoeden. Gedateerd chauvinisme, hautain ethnocentrisme! Hebben Vlamingen immers niet het voordeel vele talen te begrijpen en zich in vele talen te kunnen uitdrukken? Inderdaad, het is gedurende eeuwen ook steeds een sociale noodzaak geweest voor iedere Vlaming die zich enigszins wou opwerken. Maar het zou Vlaanderen goed doen indien het wat meer van die Franse houding in zich had, en eigenlijk verbaast het me dat dit niet het geval is, ondanks de vele culturele verenigingen die Vlaanderen rijk is en ondanks het bestaan van een Vlaamse beweging.

We zijn dermate gewend aan meertaligheid dat het ons vaak niet eens meer opvalt hoe sterk andere talen in het Vlaamse culturele gebeuren zijn doorgedrongen. In de tijdschriften en boeken

die we lezen, de cursussen die we blokken, de muziek die we beluisteren. Bij ons – gelukkig! – geen gedubde films, geen – of weinig – Vlaamse versies van populaire Angelsaksische chansons of Italiaanse opera's. Méér; we zijn er zo gewend aan geraakt om film of muziektheater in andere talen te aanhoren dat sporadische Nederlandstalige versies "onverstaanbaar" zijn. We zijn geconditioneerd tot niet- of half-begrijpen of tot het lezen van onderschriften. Tekst krijgt hier de functie van muzak. Het "klinkt" nu eenmaal beter in die andere taal en wat gezegd wordt is immers toch van ondergeschikt belang. Het is zelfs storend als we begrijpen wat gezegd wordt, want dan komt het nietszeggende van zovele liedtekstjes, libretto's en dialogen zo schrijnend aan de oppervlakte.

Ik heb me steeds afgevraagd wat de invloed op onze politieke cultuur is van het feit dat zowat alle belangrijke politieke tractaten nooit in het Nederlands werden vertaald. Dat is ooit anders geweest; in de 17de eeuw werd Hobbes' Leviathan snel na de Engelse editie in het Nederlands vertaald en ook Grotius – Hugo de Groot – publiceerde in het Nederlands. Dat was in de 19de eeuw al lang niet meer het geval en in de 20ste eeuw is daar maar weinig verandering in gekomen. Onze politieke cultuur was geheel franstalig, ook ter linkerzijde. Ons liberalisme én ons socialisme rust op een franstalig intellectueel draagvlak. Politieke theorie is voor ons bijna letterlijk vreemd, en dat is met name het geval (gebleven) voor het marxisme. Het maakt uiteindelijk toch wel enig verschil t.a.v. de mogelijke impact van een theorie uit of zij – wat de taal betreft – toegankelijk is voor iedereen of niet. Welnu, tot voor kort waren het Frans en het Duits de voertalen waarin de belangrijke marxistische debatten werden gevoerd. Vandaag is dat het Engels. Voor een theorie die ook een ideologische rol werd toebedacht t.a.v. de brede volkslagen is dit ongetwijfeld een enorme handicap. Een vervreemding die de stelling dat het hier om een louter importprodukt gaat dat niets te vertellen heeft over de Vlaamse werkelijkheid alleen maar voedsel kan verschaffen.

Men kan opwerpen dat al die drukte om een taal toch niet verantwoord is. Taal is toch "maar" een instrument? Inderdaad, maar de "maar" is hier teveel, want wát voor een instrument; om iets mede te delen over de wereld en de eigen houding tegenover die wereld, om te argumenteren, om expressie te geven aan

gevoelens, emoties, strevingen. Taal is een fundamenteel element in ieder individueel en cultureel identificatieproces – in dit hebben Althusser, Foucault of Derrida beslist gelijk. En het is gewoon niet waar dat alle talen in al hun aspecten aan elkaar gelijk zouden zijn, congruent en dus geheel in elkaar vertaalbaar. Vertaling houdt steeds verlies aan betekenis in, maar dat geldt in twee richtingen. Talen hebben ook een geschiedenis die iets meedeelt over de cultuur waarvan ze een element vormen. Taalarmoede is culturele armoede, taalvervreemding en -ontvreemding is culturele vervreemding en ontvreemding. Hoe belangrijk de internationale dimensie van ons bestaan ook moge zijn, het is niet door het verloochenen of vernietigen van onze eigen culturele wortels dat we een beter figuur zullen slaan op 'mondiaal vlak'. En het is niet omdat vele Vlamingen vele talen – gebrekkig – begrijpen, dat het vertalen van andersstalig werk aan geen behoefte zou beantwoorden.

Het dient gezegd dat er in het boekenaanbod de laatste jaren wel enige verandering is gekomen en dat sommige uitgeverijen een degelijk vertaalbeleid voeren naar "klassieke teksten" toe. Maar de achterstand blijft enorm, terwijl de boekenprijzen voor nieuwe barrières zorgt. Men mag immers niet vergeten dat Vlaanderen niet beschikt over reeksen als *Livre de Poche* of *Folio* in Frankrijk of *Penguin* in Engeland die een belangrijk deel van het geschreven culturele erfgoed voor een spotprijs voor iedereen toegankelijk maken! Ook hier stellen zich beleidsvragen omtrent de democratisering van het culturele erfgoed die in Vlaanderen noch gesteld, noch beantwoord worden, vragen die verder gaan dan de discussie over de invoering van een leesgeld bij de openbare bibliotheken. Ik wil hierin niet overdrijven, maar het maakt voor de culturele identiteit en de vorming van een bevolking nogal wat uit of zij in staat is het werk van haar grote denkers en schrijvers voor een peulschil in huis te halen of niet.

De reden om even stil te blijven staan bij dergelijke opmerkelijke uitingen van culturele vervreemding is de zorg om de toenemende verschraving van de instrumenten om een linkse politieke cultuur in Vlaanderen vorm en inhoud te geven in een context waarin ook de onafhankelijke culturele instituten, en in de eerste plaats de B.R.T./V.R.T., in hun onafhankelijkheid worden bedreigd. Men moet maar even het taaltje van vele zgn. "vrije" radio's beluisteren om wat meer respect op te brengen voor de rol die

de B.R.T., met name in zijn nieuws- en duidingsprogramma's gedurende decennia ongetwijfeld gespeeld heeft in de ontwikkeling van een Vlaamse taalidentiteit. Maar dat is allemaal van generlei waarde wanneer het Vlaams establishment zijn commerciële zender wil. Partijpolitiserings, verzuiling en cliëntenbinding, die hand in hand gaan met commercialisering en vervlakking, vormen fundamentele bedreigingen voor het ontwikkelen van een pluralistische politieke cultuur, die broodnodig is voor de toekomstige democratisering van de federale deelstaat Vlaanderen. Het verhaal van De Morgen hoeft hier evenmin nogmaals beschreven te worden. Bijna kon de linkerzijde in Vlaanderen niet meer spreken! Ook hier is (ook) sprake van taalstrijd, van strijd om het behoud en het verspreiden van een links idioom. Ik heb het altijd van Debunne gewaardeerd dat hij weigerde te spreken van "sociale partners" en koppig volhield dat patroons en vakbonden enkel "sociale gesprekspartners" konden zijn. Ook de Vlaamse dichter Stefaan van den Bremt heeft vele gedichten aan dergelijke schijnbaar kleine taalvarianties gewijd. Kleine voorbeeldjes, misschien, maar ik denk toch dat het niet overdreven is te stellen dat met de strijd om het behoud van linkse media ook een strijd is gemoeid om het behoud van een zeker taalgebruik, dat verwijst naar een zekere praktijk en haar geschiedenis. Dat geldt overigens in niet mindere mate voor De Rode Vaan en de gekaapte De Nieuwe, maar vandaag is het De Morgen die de linkerzijde heeft wakkergeschud. De strijd voor het overleven en uitbouwen van deze krant is vandaag een historische opdracht van ieder democraat, terwijl de originele vorm die deze strijd spontaan heeft aangenomen een cruciale rol kan spelen in de toekomstige politiek-ideologische kaart van Vlaanderen. Met de strijd om het voortbestaan van een onafhankelijke De Morgen is een spontane - maar ook nijvere - solidariteit ontstaan die velen tot voor kort in Vlaanderen voor onmogelijk hadden gehouden.

De strijd om een zeker woordgebruik is een culturele strijd die gaat om de betekening van onderliggende belangen. Een "werkgever" is iemand anders dan een "kapitalist", een "uitbuitingsverhouding" iets anders dan een "arbeidsverhouding". Welke andere dan linkse media maken gebruik van termen als imperialisme, onderontwikkeling, klassenstrijd, vervreemding enz. om het hedendaagse wereldgebeuren te duiden? Waar elders kunnen suggestieve, ideologische contrasttermen als individualisme/col-

lectivisme, vrije westen/oostblok, terroristen/vrijheidsstrijders, vrije markt/staatsmonopolie enz. anders worden belicht ?

De linkse media zijn in verval geraakt door het afkalven van een traditioneel solidariteitsgevoel, dat geen nieuwe impulsen meer kreeg. Het "wij – omdat het nu eenmaal moet" van de traditionele linkerzijde – maar ook van vele 68-progressieven – doet het steeds minder in deze tijd van het kritisch-cynische "ik en alleen wij – omdat ik het kies". En dat is voelbaar bij een linkerzijde waar het "wij" – in tegenstelling tot een rechterzijde – op niets anders dan een bewust politiek maatschappijveranderingsproject stoelt. Een aantal jaren terug was het nog gebruikelijk bij mensen van links om zich alle publicaties van zekere uitgeverijen aan te schaffen, om alles te kopen bij een zekere linkse boekhandel, om geabonneerd te zijn op talrijke publicaties van "de beweging". Uit solidariteit, uit sympathie, omwille van het "wij", ook al was de kwaliteit inhoudelijk en vormelijk ondermaats. Het was ook "in", dat "wij" waarbij intellectuelen zich konden vereenzelvigen met de (vermeende belangen van de) arbeidersklasse, die er zelf het "wij" van de partijkrant, het partijlokaal en de culturele manifestaties van de "beweging" op nahield. Uitgeverijen konden daar een beleid op bouwen; hun markt bestond voor een flink deel uit getrouwen die toch kochten – als het maar iets met de derde wereld, feminisme, marxisme of seksuele revolutie te maken had. Die tijd is (voorgoed ?) voorbij. De linkse lezer is een kritisch-afstandelijk individualist. Er is geen sprake meer van dat hij zich zowat alles van de SUN, Van Gennep, Kritak of Epo (voor Frankrijk Maspéro, voor Engeland New Left Books) zou aanschaffen. Er wordt geselecteerd. Het linkse politieke boek doet het niet meer en de rekken "marxisme" vlogen bij vele boekhandelaars in de ramsj. Tijdschriftabonnementen werden massaal opgezegd eens men doorhad dat de trouw aan de beweging niet meteen ook aanzette tot lezen. Men koopt nu wel eens een los nummer ... wanneer er iets interessants in staat. Geen onvoorwaardelijke trouw meer aan New Left Review, Les Temps Modernes, Te Elfder Ure of ... het Vlaams Marxistisch Tijdschrift. Het werd de dood van talrijke linkse periodieken, dit "losser" worden van hun binding met de lezer, gevolgd door het inkrimpen van hun "markt". Het is niet alleen voelbaar bij vele kleine linkse (en kleinlinkse) periodieken; het opkrikken van het abonneebestand vormt ook het hoofdpro-

bleem van De Morgen. Ook de cliëntbinding met de specifieke linkse boekhandel kwam op de helling te staan : prijsvergelijking drijft de linkse individualist naar Fnac of De Slegte.

De nieuwe mentaliteit heeft natuurlijk veel met de economische crisis te maken. De marges van het beschikbare budget versmallen – indien er nog marges zijn. De ratio van de homo economicus dwingt de conclusie af dat veel van het gekochte toch ongelezen bleef, geen nutswaarde had. Het was weggegooid geld. Waar men vroeger nog het abonnement behield uit solidariteit slaan nu de wetten van de markt onverbiddelijk toe. Een groeiende lijst van linkse periodieken botst(e) aan tegen de nieuwe meedogenloze consumentenlogica. Zij beantwoorden niet aan een kritische vraag en terwijl hun achterban van spontane getrouwen stelselmatig slonk, ontbeerden zij de “professionele aanpak” – het nieuwe magische woord bij iedere redactie – die vandaag ook wat het vormelijke betreft een *conditio sine qua non* is om te overleven en zijn “marktaandeel” te behouden. De lijst van over kop gegane linkse bladen is lang, terwijl ook nieuwe experimenten geen kans meer gegund wordt, omdat men geen spontane trouw meer kan opwekken die in een stevige basis aan abonnees resulteert. Het is zeer de vraag of enig tijdschrift überhaupt kan overleven, wanneer het niet in enige mate op dergelijke trouw rekenen kan.

Ik wil zeker niet beweren dat de kwaliteit van een blad op inhoudelijk en vormelijk vlak niet de belangrijkste voorwaarde zou zijn om een lezersmarkt te behouden of – zelfs – uit te breiden. Dat is uiteraard het geval en het is jammer dat links nooit bijster heeft uitgeblonken in aandacht voor de presentatie van haar produkten; de van inkt plakkende en tot in de uiterste hoekjes volgeschreven stencilblaadjes liggen nog niet zo heel ver in het verleden. Toch is er m.i. meer aan de hand; het is niet waar dat over de kop gegane tijdschriften als Heibel, Komma, Toestanden, Tegenspraak of Tijdschrift voor Diplomatie – om maar die te noemen – geen behoorlijk niveau haalden en het is zeker niet waar dat alle florerende tijdschriften ter rechterzijde toonbeelden zouden zijn van hoe het dan wél moet. Het is gewoon zo dat rechts haar trouwe klantenbinding niet heeft kwijtgespeeld en links wel, terwijl er ter linkerzijde tot voor kort geen bewust mediabeleid werd gevoerd dat rekening hield met de nieuwe attitudes van de lezer. Een links lezer is door de band een kriti-

scher lezer, met een politiek-ideologische band met een blad, die niet die van gezagsgetrouwheid en traditie is. Hij/zij heeft vaak al een uitgesproken mening over wat hij/zij leest, terwijl wát hij leest ook meestal een controversieel karakter heeft. Wat linkse media niet hebben weten te realiseren is de constructieve uitbouw van deze controverserijke relatie door de stelselmatige uitbouw van lezers- en debatrubrieken die een dialoogverhouding tussen lezers, schrijvers en redactie gestalte kunnen geven. Er is te weinig discussie in linkse bladen, te weinig uitnodiging tot discussie, en dit terwijl links discussiepunten te over heeft. Dat pluralisme moet aan bod komen; het is zo verdomd belangrijk voor de linkse politiek-culturele vorming !

Het Vlaams Marxistisch Tijdschrift heeft dank zij haar trouwe en kritische lezers stand weten te houden. Maar de redactie beseft terdege dat ook dit blad op inhoudelijk en vormelijk vlak aan verbetering toe is. Daarover is binnen de redactie een discussie gestart, maar we willen er graag ook de lezers bij betrekken én door hen uit te nodigen om suggesties te spuien, én om hen aan te zetten om in hun pen te kruipen. Wat bij deze dus gebeurt; ik veronderstel dat de lezers zich niet onbetuigd zullen laten want wie vandaag nog een blad leest dat zich nog durft marxistisch te noemen, die moet wel een buitenbeentje zijn.

Er is werk aan de winkel, ook voor een linkzijdige die een onafhankelijke De Morgen heeft weten te redden en een onafhankelijke B.R.T. blijft verdedigen. Laten we de Rode Vaan of Links verder verkommeren ? Leggen we ons blijvend neer bij de politieke kaping van De Nieuwe ? Is er geen nood aan nieuwe initiatieven of aan een bundeling van bestaande ? Het zijn belangrijke vragen in een context waarin het anti-egalitaire gedachtengoed steeds meer veld wint en de burgerlijke klasse zich met een herwonnen élan aan het herstructureren is, de ideologische strijd volop voert. Ooit was het een fundamentele bekommernis ter linkzijdige om het theoretische gedachtengoed te populariseren zodat het voor grote groepen toegankelijk werd. Vandaag valt op hoe handig de rechterzijde het wapen van de journalistieke popularisering hanteert bij het propageren van haar denkbeelden. Bedrijfsleiders en politici kruipen in hun – vastgehouden – pen om te getuigen over hun succes en om de bevolking te vertellen “hoe zij het gemaakt hebben” en hoe ook iedere lezer dat zou kunnen indien er maar wat minder staat, wat minder sociale

zekerheid, wat minder "collectivisme" zou wezen. Rechtse economen staan op om expliciet ideologische premissen met het parfum van wetenschappelijkheid te besprenkelen en massa's rechtse waardeoordelen worden als onaantastbare feitelijkheden in de geesten gedrumd. Want het pakt; links weerwerk blijft uit, hooguit worden de zogenaamde "feiten" enigszins anders geuid ("er is nu eenmaal het technische probleem van de overheids-schuld"). Vele linkse intellectuelen zitten nog steeds de wonden van hun gedateerd triumfalisme te likken. Terwijl ze zich in academische cenakels hebben teruggetrokken in de studie van klassieke teksten en vooral zéér ver af liggende historische periodes en diep bekommerd staren in de onloochenbare gaten en breuken waarmee het eens zo zekere socialistische gedachtengoed zit opgezadeld, schateren rechtse intellectuelen het uit in schaamteloze popularisering van hun elitaire gedachtengoed. Repliek blijft vaak achterwege, én omdat vele linkse intellectuelen zich vooralsnog hoeden voor ideologische debatten ("het is allemaal veel complexer"), én omdat links er vele media heeft bij ingeschoten. Ik ben de laatste om die nieuwe wetenschappelijke ernst van linkse economen, sociologen, politicologen enz. te betreuren, maar indien de ideologische strijd niet ook gevoerd wordt zullen de meest onhebbelijke karikaturen van het socialisme, zoals die in rechtse media steeds offensiever worden uitgetekend, in de hoofden van meer mensen dan ons lief is postvatten. Dat zou de positie van links in het debat blijvende schade kunnen berokkenen, omdat het tegen een imago vecht dat haar door eigen onachtzaamheid door anderen is toebedeeld. Het is overigens niet omdat men vandaag de marxistische tractaten van weleer niet meer aan de straatstenen slijten kan dat er geen belangstelling zou zijn voor kritische analyses van de actualiteit en voor een actueel marxisme.

Hoedanook : eens waren we niet boos, maar woest. Vandaag lijkt het er op dat we niet boos zijn, alleen wat meer genuanceerd. Het is te hopen dat de taal van de nuance niet in de nuances van de taal verstrikt en haar weg nog vindt in een verschaald en vaak door links verlaten medialandschap.